

Meddelande nr 1

TÄKERNS FÅGELSTATION

- Gutsjö 66 -
red. Gebbe 70.

Innehåll.

Inledning

Häckande och rastande fåglar

Bruna kärrhöken./Circus aeruginosus/

Ringmärkning

Återfynd

Tabell

Litteratur

VERKSAMHETEN VID TÅKERNS FÅGELSTATION 1965.

Meddelande nr 1 från Tåkerns fågelstation.

Efter verksamhet bedriven i mindre skala åren 1963 och 1964, kom arbetet vid Tåkerns fågelstation på allvar igång under 1965. Redan den 15 april öppnades stationen, och främst, tack vare frivilliga insatser kunde verksamheten fortgå ända fram till den 1 november. Personalen har bestått av en platschef, en ringmärkare samt assistenter. De senare i varierande antal.

Som platschefer har tjänstgjort: Göran Bergengren, Christer Elderud, Tommie Jonsson, Sverker Kärrsgård, Leif Lager, Stig Larsson, Frank Runtegen och Johan Träff. Som ringmärkare: Gunnar Björkman, Jan-Eric Gutsjö och Kent Person. Flera av platscheferna har dessutom, vid sidan om sin "platschefperiod" tjänstgjort som ringmärkare. Under tiden 15 september t.o.m. den 31 oktober, fungerade Leif Lager, Nässejö, ensam både som platschef och ringmärkare. Ett många gånger nog så krävande arbete.

Eftersom detta är stationens första officiella verksamhetsberättelse, kan det vara på sin plats med en kortfattad beskrivning av dennas läge och utseende. Således är fågelstationen belägen vid södra Tåkernstranden i Svanshals s:n och på ägorna till Glänås gård. Huvudbyggnaden som består av en vinterbonad stuga av "sportstugemodell", är byggd i anslutning till ett tolv meter högt observationstorn. Från detta torn erbjuds en förnämlig utsikt över Tåkern och den omgivande slätten. Goda möjligheter ges därvidlag till observationer av sträcket

över sjön. Vegetationen mellan strandskogen och sjön, domineras på lokalen av täta Salix- snår, vilka har en ur fågelfångstsynpunkt lämplig häckkaraktär. En mindre "Helgolandsryssa" har under året påbörjats strax öster om stationen. Tyvärr kunde denna, på grund av att medel saknades för inköp av erforderligt material, inte färdigställas under hösten. Utrymmet inne i själva stationshuset utgöres, förutom av ett stort rum, av ett pentry samt en mindre hall. Naturligtvis är dessa utrymmen mycket för små för att ett verkligt effektivt forskningsarbete skall kunna utföras, och därför planeras en utbyggnad av det hela så snart de ekonomiska resurserna medger.

Den huvudsakliga orsaken till stationens tillkomst är dels den att en uppföljning av fågellivet vid en sjö av Tåkerns typ torde vara av stort vetenskapligt värde och dels den att inlandssträcket i vårt land fortfarande till stora delar får anses som outforskat. Verksamheten vid Tåkerns fågelstation är ansedd att bedrivas så att man genom inventeringar, sträckobservationer, ringmärkning, och allehanda ornitologiska specialundersökningar framledes skall kunna få en alltmera tydlig bild av fågellivet i Tåkernbygden, såsom faunans artsammansättning, inbyggarnas och de rastande arternas flyttningsvägar samt årliga ornitologiska förändringar överhuvudtaget. I det följande presenteras några av de resultat som nåtts under det första verksamhetsåret.

Häckande och rastande fåglar.

Angående doppingarna vid Tåkern är samtliga /P. griseigena/ observerade under året. Rånkedoppingen /Podiceps griseigena/ observerade under året. Svärtdoppingen /P. cristatus/ förekommer talrikt, svarthakedoppingen /P. auritus/ med uppskattningsvis 50 - 75 par. Den svarthalsade doppingen /P. nigricollis/ är mycket sällsynt och är endast observerad regelbundet på ett par lokaler i sjön. Några par av arten häckade säkert. Smådoppingen /P. ruficollis/ är endast sedd ett knappt tiotal gånger.

Hägerer /Ardea cinerea/ har under eftersommaren och förhösten varit ovanligt talrik. Som mest sågs samtidigt c:a 40 exemplar den 27 september. En markant ökning av bölände rördrommar /Botaurus stellaris/ kunde, i jämförelse med åren 1963 - 64, konstateras under maj och juni. Inte mindre än c:a 21 ex kunde då höras i sjöns olika vassar. En ökning med c:a 6 à 7 ex från föregående år.

Av änder har konstaterats häckning av gräsänder /Anas platyrhynchos/, Ärtä /A. querquedula/ skedänder /A. clypeata/ samt /Aythya fuligula/, samt av brunand /A. forsteri/. Dessutom har de större vassarna närande änder i sjön, speciellt i september och början av oktober. Den 28 september uppskattades deras samslagda antal till c:a 10.000. Av dessa var c:a hälften gräsänder. Den andra hälften utgjordes till större delen av bläsänder /Anas penelope/, krickor /A. crecca/ samt skedänder.

På morgonen den 6 september kom en flock på 27 exemplar /Somateria mollissima/ till synes något bortkomna, flygande över Tåkern. De dimma rådde var de troligen vilseflugna utifrån Vättern. Detta är den veterligen första observationen av denna art i sjön sedan 1908. /Engholm/.

De översomrande knölsvanarnas /*Cygnus olor*/ antal, uppgick som mest, i slutet av augusti, till 350 ex. Till- sammans med c:a 300 sångsvanor /*C. cygnus*/, sågs den 5 november 8 mindre sångsvanor /*C. bewickii*/.

Den 30 april iaktogs en stäpphökhanne /*Circus macrourus*/ invid Väversunda i västra delen av sjön. Den blå kärrhöken /*C. cyaneus*/ var under hösten inte alls ovanlig. Exempel- vis sågs vid ett tillfälle samtidigt 7 ex, tre hannar och fyra hon- tecknade. Angående den bruna kärrhöken /*C. aeruginosus*/ se nedan! Av övrigt i rovfågelsväg kan nämnas att en ensam pilgrimsfalk, /*Falco peregrinus*/ regelbundet setts hela sommaren, att häckning av tre tornfalkpar /*F. tinnunculus*/ har konstaterats och att en hanne av aftonfalk sågs den 20 juni.

Minst två ~~par~~ strandkator /*Haematopus ostralegus*/ hade under våren och försommaren sitt tillhåll vid sjön och häckning, som tyvärr misslyckades, konstaterades hos det ena paret. Endast två par större strandpipare /*G. hiaticula*/ synes ha häckat. En minskning med ungefär fyra par från föregående år. Röd- spovarna /*Limosa limosa*/ som uppträdde och höll revir 1964, åter- kom även detta år. Allt tydde på att de häckade. Dock kunde varken bofynd eller iakttagelse av ungar styrka denna teori.

Under eftersommaren iaktogs dvärgmåsar /*Larus minutus*/ i 2 ex vid ett tillfälle och svarttärna /*Chlidonis niger*/ i ett ex vid två tillfällen. Skratmåsar /*Larus ridibundus*/ häck- ningsresultat var genomgående mycket dåligt och avkomman i de stora kolonierna var synnerligen fåtalig och i dålig kondition. Ett stort antal döda ilandflutna ungfåglar hittades på eftersommaren.

Häckning av minst sex par hornugglor /*Asio otus*/ kunde konstateras och nio ungar ur fyra kullar avrästas ring- märktes. Knappt några kattugglor /*Strix aluco*/ står längre att finna i Tåkernbygden. Två häckningar konstaterades.

En kungsfiskare /*Alcedo atthis*/, observerades vid Kjölnån, som är Tåkerns avflöde, på nordsidan, den 7 augusti. Arten är veterligen ny för Tåkern.

Höstens invasion av blåmes /*Parus caeruleus*/, som var märkbar i hela Sydsverige, noterades också vid Tåkern. Under september och oktober månader drog dagligen mängder av blåmesar söderut genom strandskogen och buskmarkerna vid fågelstationen. Kanske kan invasionens storlek i någon mån belysas av den ringmärkningsciffran, som nåddes för arten under nämnda månader: Inte mindre än c:a 700 ex. blev nämligen märkta.

Endast tre gräshoppsångare /*Locustella naevia*/, noterades vid sjön under försommaren, trots att att överflöd på, för arten lämplig biotop finnes. En flodsångare /*L. fluviatilis*/ sjöng invid stationen på natten den 6 - 7 juli. Senare stod den inte att finna. Två trastsångare /*Acrocephalus arundinaceus*/ lät under juni höra sig på olika lokaler i sjön. En kärreångare /*A. palustris*/ infångades och ringmärktes vid stationen den 16 juni. Arten är ny för Tåkern och är ej heller uppgiven funnen i Ög., tidigare. Jmf. Förteckning över Sveriges fåglar, 5:e uppl.

JAN-ERIC GUTSJÖ

BRUN KÄRRHÖK /CIRCUS AERUGINOSUS/.

Den första bruna kärrhöken, en hane, anlände till sjön den 11 april. Vid jämförelser från tidigare år, är detta osedvanligt sent. Normal ankomsttid har då varit månads-skiftet mars - april. Påföljande vecka noterades regelbundet inflyttande kärrhökar och den 22 april konstaterades bobyggnadsverksamhet av samtliga par. Sammanlagt byggde kärrhökarna på 15 lokaler, vilket är 2 mer än föregående år. 11 av dessa 15 bon var belägna i sjöns västra del, där ett vassområde med cirka 6 kvadratkilometers omfattning utbreder sig från Hångerlandet i norr följer västra stranden, där det i Väveravundaviken når sin största bredd på 2 kilometer och slutar vid Svanshale på sjöns sydsida. Bosättningarna var fördelade med jämna mellanrum över hela området.

Medelägglägningsdagen var den 1 maj, alltså omkring 9 dagar efter det att bobygandet påbörjades. Den första flygga ungen observerades den 14 juli. Häckningsresultatet var med hänsyn till föregående års erfarenheter dåligt, trots att smågnagartillgången var mycket god och hökarna ofta sågs jaga över åkrarna och vid gårdarna. I medeltal flög från varje bo ut endast en unge och det största antalet flygga ungar vid något bo var 3.

Könsfördelningen i hela populationen får anses normal, då 56 % av hökarna utgjordes av hanar.

Första utsträcket av brunhök noterades den 12 augusti, då 2 gamla fåglar lämnade sjön i sydvästlig riktning. De sista dagarna av september månad och de första i oktober sträckte de unga fåglarna, den sista den 8 oktober. Detta var också den sista observationen av arten för året. Sista honan observerades den 28 september och sista hanen hade lämnat sjön en vecka innan.

Ringmärkning.

Redan i september 1964 påbörjades i mindre skala ringmärkningsarbetet vid stationen. Som framgår av tabellen märktes denna första höst endast 160 fåglar. Med dessa inräknade har t.o.m. den 31 december 1965, 5513 fåglar blivit försedda med ring. En förhållandevis hög siffra bl.s. med tanke på de små fångstresurser som stått till personalens förfogande. Infångandet av fåglarna har till större delen skett med japannät, vilka mot slutet av säsongen var i ett minst sagt bedrövligt skick. Tillräckligt med medel för inköp av nya saknades. En del vadare har tagits i för ändamålet avsedda burar, och de bomärkningar som har gjorts har till största delen skett i de holkar som finns uppsatta i stationens grannskap. En annan negativ faktor, som man ständigt har emot sig under det första årets märkningsarbete, är den att man med växlande väderlek och årstider och vid en sjö av Tåkerns karaktär, genom erfarenhet måste skaffa sig kännedom om var fåglarna står att finna. Av denna anledning kan detta första verksamhetsår i ringmärkningshänseende, i mycket betraktas, som ett slags "försöksår."

Artrikedomen vid Tåkern återspeglas i antalet märkarter. 100 arter förekom åndag året i märkningsprotokollen. Medräknas den dvärgbeckasin */ignocryptes minimus/* som blev ringförsedd hösten 1964, blir det sammanlagda artantalet 101.

Den allra största delen av ringmärkningen har skett i Tåkerns omedelbara närhet. Dock har några arter såsom bl.s. häger */Ardea cinerea/*, fiskgjuse */Pandion haliaëtus/* och strömstare */Cinclus cinclus/* märktes i skogsbygden söder och sydöst om slätten.

Högsta månadssiffran noterades i augusti då 808 ex ringmärktes. I juni var siffran 764 och i oktober 690. Under tiden

före resp. efter stationens ordinarie öppethållande har drygt 800 fåglar märkts. Av dessa 481 i december.

Högsta årsiffran uppvisas, kanske något övertat av höstens invasionsart blåmesen /*Parus caeruleus*/. Se ovan! Sammanlagt märktes 855 av arten. Skillnaden till den art varsmärksiffran är den näst högsta är markant: 451 lövsångare /*Phylloscopus trochilus*/ blev märkta. Av andra arter som dominerat i märkprotokollen känns: Talgoxe /*Parus major*/ - 401, Sävsparr /*Emberiza schenicus*/ - 382, Hörsångare /*Acrocephalus scirpaceus*/ - 323, Pilfink /*Passer montanus*/ - 309 och Svartvit flugsnappare /*Ficedula hypoleuca*/ - 229. Den höga siffran för pilfink förklaras av en under året påbörjad undersökning av artens sträck-och stryktendenser i Tåkerbygden.

Årets vadarfångst blev ett bakslag. Detta främst på grund av att man för vissa invallningsprojekt i sydvästra delen av sjön, hållit ett exceptionellt lågt vattenstånd under sommarmånaderna och att vadarna av den anledningen inte blivit koncentrerade till vissa lokaler, vilket har varit fallet under föregående år.

Bland mindre vanliga märkningar återfanns bl.a. en pärluggla /*Aegolius funereus*/, som infångades "för hand" på dagkvist i strandskogen alldeles invid stationen i april. Under maj månad märktes bl.a. två blåhakar /*Luscinia svecica*/, en näktergal /*L. luscinia*/ och två ortolansparvar /*Emberiza hortulana*/. Bland höstens invasionsarter återfanns förutom blåmesen även sidansvansen /*Bombicilla garrulus*/ - 43 märkta, och gråsisken /*Carduelis flammea*/ - 100 märkta. Övertat höga märkningsiffror nåddes för stjärtnes /*Aegithalos caedatus*/ - 27 märkta och för härmsångare /*Hippolais icterina*/ - likaså 27 märkta.

Av Tåkerns fågelstation ringmärkta fåglar

Art	Märkta 1964	Märkta 1965	Total- summa	Återfynd t.o.m. den 31.12.65
Häger / <i>Ardea cinerea</i> /		1	1	
Gräsand / <i>Anas platyrhynchos</i> /		6	6	
Kricka / <i>A. crecca</i> /		2	2	
Knölsvan / <i>Cygnus olor</i> /		26	26	1
Duvhök / <i>Accipiter gentilis</i> /		3	3	1
Fiskgjuse / <i>Pandion haliaëtus</i> /		8	8	1
Tornfalk / <i>Falco tinnunculus</i> /		8	8	
Vattenrall / <i>Rallus aquaticus</i> /		1	1	
Sothöna / <i>Fulica atra</i> /		4	4	
Tofsvipa / <i>Vanellus vanellus</i> /		27	27	
Större strandpipare /Charadrius hiaticula/	3	25	28	
Mindre strandpipare /C. dubius/		1	1	
Enkelbeckasin / <i>Gallinago gallinago</i> /		11	11	
Dvärgbeckasin / <i>Lymnocyrtus minimus</i> /	1		1	
Storspov / <i>Numenius arquata</i> /		1	1	
Skogsnäppa / <i>Tringa ochropus</i> /		5	5	
Grönbena / <i>T. glareola</i> /		26	26	
Drillsnäppa / <i>T. hypoleucos</i> /		43	43	
Rödbena / <i>T. totanus</i> /		3	3	
Svartsnäppa / <i>T. erythropus</i> /		1	1	
Gluttnäppa / <i>T. nebularia</i> /		5	5	
Kustsnäppa / <i>Calidris canutus</i> /		2	2	
Småsnäppa / <i>C. minuta</i> /	4	6	10	
Kärrsnäppa / <i>C. alpina</i> /	4	40	44	2
Brushane / <i>Philomachus pugnax</i> /		18	18	

Art	Märkta 1964	Märkta 1965	Total- summa	Återfynd t.o.m. den 31.12.65
Skrattmåsa /Larus ridibundus/		23	23	
Fisktärna /Sterna hirundo/		1	1	
Ringduva /Columba palumbus/		2	2	
Gök /Cuculus canorus/		1	1	
Kattuggla /Strix aluco/		3	3	
Hornuggla /Asio otus/		9	9	
Päruggla /Aegolius funereus/		1	1	
Tornsvala /Apus apus/		19	19	
Större hackspett /Dendrocopus major/		2	2	
Mindre hackspett /D.minor/		7	7	
Göktyta /Jynx torquilla/		5	5	
Sånglärka /Alauda arvensis/		1	1	
Ledsvala /Hirundo rustica/		7	7	
Hussvala /Delichon urbica/		1	1	
Bäcksvala/Riparia riparia/		51	51	
Kråka /Corvus corone cornix/		7	7	
Kaja /C. monedula/		3	3	
Skata /Pica pica/		3	3	
Nötskrika /Garrulus glandarius/		19	19	1
Talgoxe /Parus major/	23	401	424	17
Blåmes /P. caeruleus/	52	855	907	15
Svartmes /P. ater/		36	36	2
Tofemes /P.cristatus/		2	2	
Entita /P.palustris/		37	37	2
Tallitita /P.montanus/	3	24	27	2
Stjärtmes /Aegithalus caudatus/	9	27	36	
Nötväcka /Sitta europaea/	2	10	12	1
Trädkrypare /Certhia familiaris/		1	1	

Art	Märkta 1964	Märkta 1965	Total- summa	Återfynd t.o.m. den 31.12.65
Strömstare / <i>Cinclus cinclus</i> / 4		1	5	
Gärdsmyg / <i>Troglodytes troglodytes</i> /		2	2	
Björktrast / <i>Turdus pilaris</i> /		74	74	2
Taltrast / <i>T. philomelos</i> /		28	28	2
Rödvingetrast / <i>T. iliacus</i> /		15	15	
Koltrast / <i>T. merula</i> / 2	2	43	45	3
Stenskvätta / <i>Oenanthe oenanthe</i> /		1	1	
Buskskvätta / <i>Oaxicola rubetra</i> /		7	7	
Rödstjärt / <i>Phoenicurus phoenicurus</i> /		50	50	1
Näktergal / <i>Luscinia luscinia</i> /		1	1	
Blåhako / <i>L. svecia</i> /		2	2	
Rödhako / <i>Brithacus rubecula</i> / 12		175	187	
Rörsångare / <i>Acrocephalus scirpaceus</i> /		323	323	1
Kärrsångare / <i>A. palustris</i> /		1	1	
Sävsångare / <i>A. schoenobaenus</i> /		142	142	2
Härmsångare / <i>Hippolais icterina</i> /		27	27	
Svarthätta / <i>Sylvia atricapilla</i> /		37	37	
Trädgårdssångare / <i>S. borin</i> /		93	93	
Törnsångare / <i>S. communis</i> /		35	35	
Ärtsångare / <i>S. curruca</i> /		34	34	
Lövsångare / <i>Phylloscopus trochilus</i> / 1	1	453	454	1
Gransångare / <i>P. collybita</i> / 1	1	5	6	
Grönsångare / <i>P. sibilatrix</i> /		4	4	
Kungsfågel / <i>Regulus regulus</i> /		22	22	
Grå flugsnappare / <i>Muscicapa striata</i> /		29	29	
Svartvit flugsnappare / <i>Ficedula hypoleuca</i> /		229	229	
Järnsparv / <i>Fringilla modularis</i> /		7	7	

Art	Märkta 1964	Märkta 1965	Total- stämna	Återfynd t.o.m. den 31.12.65	
Ångspiplärka /Anthus campestris/		12	12		
Trädpiplärka /A. trivialis/		52	52		
Südeskärle /Motacilla alba/		193	193		
Gulärle /M. flava/		37	37		
Sidensvane /Bombycilla garrulus/		43	43	1	
Törnsekata /Lanius collurio/		7	7		
Stare /Sturnus vulgaris/		110	110	2	
Stenknäck/Coccothraustes coccothraustes/		1	1		
Grönfink /Chloris chloris/	1	34	35		
Steglits /Carduelis carduelis/	7	5	12		
Grönsiska/C. spinus/	3	22	25		
Hämpling /C. cannabina/		5	5		
Gräsiska /C. flammaea/		100	100		
Domherre /Pyrrhula pyrrhula/	2	62	64		
Bofink /Fringilla coelebs/		70	70	1	
Bergfink /F. montifringilla/		36	36		
Gulsparv /Embiriza citrinella/	1	7	8	2	
Ortolansparv /E. hortulana/		2	2		
Sävsparv /E. schoeniolus/	8	382	390	5	
Gråsparv /Passer domesticus/	14	193	207	4	
Pilfink /P. montanus/	3	309	312	4	
TOTAL:	101 arter	160	5353	5513	76

Återfynd.

Enligt tabell redovisas t.o.m. den 31 december 1965, 76 återfynd. Dessa avser antingen närfynd, inklusive kontroller, varvid en tid längre än tre månader förflutit sedan märkningen, eller fjärrfynd, gjorda på ett avstånd av minst 10 km från märkplatsen. Tillsammans utgör återfynden ungefär 1,38 % av den totala summan märkta fåglar.

Ett av de kanske roligaste återfynden, utgör en sävsångare */Acrocephalus schoenobaenus/*, som den 28 augusti märktes vid stationen, och som den 20:e nästföljande månad hittades död på flygplatsen vid Nice vid franska revieran. En Tåkernmärkt rörsångare */A. scirpaceus/* påträffades elva dagar efter märkningen vid Värnamo i Småland.

En kontroll respektive ett återfynd av kärrsnäppa */Calidris alpina/*, har inkommit. Det senare är från Gironde i Frankrike emedan kontrollen gjordes vid Viken i Skåne endast tre dagar efter märkningen i Tåkern. Angående denna senare kan nämnas att en drillsnäppa */Tringa hypoleucos/* märkt vid Båstad, Skåne kontrollerades vid stationen i juli månad. Snäppan hade då burit ringen i ganska precis ett år. När Viken och Båstad är två närbelägna orter, skall det i framtiden bli intressant att se om flera vadare från Tåkern respektive dessa båda skånska orter kommer att omvänt kontrolleras, såsom skett detta år.

Återfynd av starar */Sturnus vulgaris/* har rapporterats från Danmark och Irland. En björktrast */Turdus pilaris/*, blev, knappa två månader efter märkningen, skjuten vid Bergamo i norra Italien. Ett återfynd av sidensvans */Bombycilla garrulus/* härrörande från Holland har inkommit.

Av tre märkta duvhökar */Accipiter gentilis/* blev en fångad i hökbur under november månad - ganska exakt fem månader

efter märkningen. Fyndplatsen är belägen i Östergötland c:a 40 km NE om märkplatsen. En fiskgjuse /*Pandion haliaetus*/ märkt i skogsbygden några mil söder om Tåkern har återfunnits i Österrike i slutet av november. En knölsvan /*Cygnus olor*/, som märktes som dununge vid stationen den 27.7. återfanns död på stranden av Tistlarnas fyrplats, Vrångö, Göteborgs skärgård den 12.12.

Exakta data för samtliga återfynd kommer framlades att publiceras i Ringmärkningscentralens årsrapport.

Av på andra orter märkta fåglar har förutom ovan nämnda drillsnäppa, kontrollerats en rödhake /*Erithacus rubecula*/ märkt vid Bukawo, 54.21 N/16.17 E, i Polen ett och ett halvt år tidigare samt en sävsparv /*Emberiza schoeniclus*/ märkt vid Lillö 56.02 N/14.07 E, Kristianstad, Skåne.

De exakta koordinaterna för Tåkerns fågelstation är 58.20 N/14.49 E.

Litteratur.

Berg B: Tåkern. - Stockholm 1913.

Engholm W.A: Om fågellivet i sjön Tåkern. Bih. t. K.Sv.
Vet.Akad.Handl. Bd 22. Avd IV. 1896.

- - - - -: ---Ibid Bd 28. avd IV. 1902.

Söderberg R: Tåkerns fågelfauna. Sjön Tåkerns fauna och
flora. K.Sv.Vet.Akad. Uppsala 1929.

Öhrn B: Besök vid Tåkern. Ur Omberg och Tåkern. Göteborg 1950

Förteckning över Sveriges fåglar, 5:e uppl. Stockholm 1962.